

és Japán között. Bár a kísérletben nem nevezték meg a konkrét helyszínt, ilyen feszültségforrás valóban létezik a két ország között. A japán nevén Szenkaku-szigeteket (kínaiul: Diauju-szigetek) Japán 2012-ben vásárolta meg egy magántulajdonostól, de Kína is a magáénak követeli őket, és azóta rendszeresen küld hadihajókat a térségbe. Szakértők szerint, amennyiben Japán elkezdene létesítményeket építeni ezeken a szigeten, Kína akár fegyveres konfliktust is kirobbanhatna, az USA pedig kénytelen lenne japán szövetségese segítségére sietni. A megkérdoztetek ugyanazt a helyzetleírást kapták (egy jövőben kialakuló, potenciális válsághelyzetről), de különböző magyarázatokat kellett értékelniük aszerint, hogy milyen módon hátrált ki a vezetés ebből a helyzetből. Az első kihátrálási mód az ENSZ közvetítése volt, ami azért is érdekes, mert Kína mostanában kifejezetten elutasította, hogy harmadik fél közvetítsen területi konfliktusaiban. Ugyanakkor egy harmadik fél közvetítése esetlegesen kisebb presztízsveszteséggel járna, mint ha kétoldalú tárgyalások során fújna visszavonulót. A második lehetőség az volt, hogy az USA fenyegetésének hatására hátrál meg a kínai vezetés. Ez is racionális indok lehetne a meghátrálásra, hiszen az USA nagyobb katonai erővel bír, mint Kína. A harmadik lehetőség a Kína békés természetére való hivatkozás volt. Ez azért lehet működőképes retorika, mert ha valaki egy csoporthoz tartozónak érzi magát, hajlamos lesz arra, hogy a csoporton belül működő normának megfelelően viselkedjék. Tehát ha a csoportról, Kínáról kimondjuk, hogy békés, akkor a tagok úgy is fognak viselkedni a csoportkonformitás jegyében. A negyedik esetben a kínai vezetők a háború gazdasági árára hivatkozva vonulnak vissza a konfliktusból, hiszen a kommunista vezetésnek nagyon fontos Kína gazdasági fejlődése. Az ötödik esetben katonai eszközök helyett gazdasági szankciókat vet be a kínai vezetés a másik országgal szemben, ami gyakori büntető eszközzé vált mostanában a nemzetközi porondon. A hatodik esetben pedig a vezetés homályosabb fenyegetést fogalmazott meg, hogy megmaradjon a mozgástere. Minél kevésbé pontos és ultimátumszerű ugyanis egy fenyegetés, annál nehezebb számon kérni a vezetésen, hogy mennyire volt következetes.

A válaszadók visszajelzéseinek részletes bemutatása után a szerzők összegzik a kísérlet tanulságait. Ezek alapján úgy tűnik, hogy a kínai

közvélemény fogékony arra, ha a katonai erő alkalmazásának gazdasági költségeit emlegetik. Azt is elfogadnák, hogy a kínai nép szerepidentitása alapján békés, ezért vonul vissza a katonai konfliktustól. Annak is látják az előnyeit, ha egy harmadik fél, pl. az ENSZ közvetít, azt pedig különösen elfogadhatónak tartják, ha katonai fellépés helyett egyéb szankciókkal sújtásák az ellenséges országot. A társadalom különböző csoportjai más és más érvelési rendszerekre fogékonyak inkább, a kínai vezetésnek tehát adott esetben módjában áll kombinálni ezeket a stratégiákat. Ugyanakkor azt is látni kell, hogy egy eszkalálódó fegyveres konfliktus során nehezebb a társadalom békés csoportjait mobilizálni. Ilyen esetben a kínai vezetésnek valószínűleg titkos tárgyalásokat is kellene folytatnia az USA-val annak érdekében, hogy ne tűnjön úgy, mintha Kína az amerikai fenyegetés hatására hátrálna meg, hiszen ennek hatására még inkább fellángolnának a kínai nacionalista indulatok, és beszűkítenék a vezetés mozgásterét. Ha valóban úgy gondoljuk, hogy a kínai vezetést erősen befolyásolja a kínai közvélemény, akkor nem célszerű egy – sokak által sürgetett – keményebb amerikai fellépéssel lépéskényszerbe hozni.

Pethő-Szirmai Judit

Zsidók Ukrajnában

Zisel, J. – Chruslinska, I.: Antisemitismus als Fakt und Stereotyp Juden in der Ukraine: Ein Gespräch = Osteuropa, 2017, No. 5. 87–90 p.

Az ukrajnai zsidó társadalom 1991 óta mélyreható változásokon ment keresztül. A „szovjet zsidóból” először „zsidó Ukrajnából” lett, később aztán „ukrán zsidó”. Manapság a Szovjetunióra jellemző állami antiszemitizmus Ukrajnában már nem jellegzetes. A zsidók mai helyzetéről Ukrajnában kérdezi Iza Chruslinska, lengyel író és fordító, Josyf Zysel's-t, aki ukrán aktivista az emberi jogokért, a Helsinki csoport tagja, és az Ukrajnai zsidó szervezetek és egyházak szövetségének elnöke. A német nyelvű cikk a Kijevben megjelent interjúnak rövidített formája.

Arra a kérdésre, hogy van-e különbség az „ukrán zsidó” és a „zsidó Ukrajnából” kifejezések között, Zysel's válasza egyértelműen igenlő. Itt

egy átmenetről van szó a régi, eurázsiai rendszerből egy új, európai rendszer felé, amely akár száz évet is tarthat. Egy új generáció nőtt fel Ukrajnában, amely már a szabad Ukrajnában született és a parlamenten keresztül bizonyos lépéseket, eljárásokat és egy új irányítottságot követel. Ezekhez csatlakoznak az idősebb generációhoz tartozó disszidensek és nonkonformisták, akik szinten azt akarják, hogy Ukrajna az európai utat válassza.

A Szovjetunióban a zsidók erősen asszimilálódtak és az önképük főleg az állami antiszemitizmusból fakadt, illetve másodsorban az Izrael iránt érzett szimpátiából. Ezután kialakult az identitás egy új formája: a „zsidó Ukrajnából”, aki számára a kommunizmus már nem jelent példaképet, de az orosz kultúra még máig is központi szerepet játszik. Azonban az ukrán társadalom megváltozott, a nemzeti-demokrata mozgalom Ukrajnába is megérkezett. Egy új generáció nőtt fel, amely az internetben érzi otthon magát, beszél angolul és kommunikál a nyugattal. Ez a szabadabb generáció határozza meg mindinkább az ukrán társadalom önképét, beleértve a kisebbségeket. Ukrajna az orosz agresszióknak lényeges ellenállást alított szembe, és ebben különbözik például Grúziától vagy Moldovától. Ez az ellenállás a civil társadalomban gyökerezett, különösen a fiatalabb generáció körében, ideértve a zsidó fiatalokat is.

A többségi és a kisebbségi társadalom tehát párhuzamosan fejlődik? Ez az állítás, némi variációktól eltekintve igaz – az utóbbi 25 év alatt sikerült valamennyire újra felépíteni a zsidó közösséget és a Majdanon vallásos zsidók is jelen voltak, akik dupla ukrán – zsidó lojalitást éreznek. Ez a fejlődés öntudatlanul és teljesen természetesen ment véghez. Erre Josef Zysel's az egyik legjobb példa, de természetesen Ukrajnában él rajta kívül még kb. 300.000 zsidó. Természetesen még léteznek az idősebb, úgynevezett „szovjet zsidók” is, akik már nem fognak megváltozni. Léteznek „zsidók Ukrajnából” is, akik nem törődnek az országuk sorsával – főleg az ebbe a csoportba sorolható zsidók vándorolnak ki Izraelbe. És léteznek az „ukrán zsidók”, akik azonosulnak Ukrajnával és próbálnak valamit tenni az országért. Nehéz statisztikák segítségével leírni a három csoportot, valószínű, hogy nem létezik sok „ukrán zsidó”, azonban a számuk megnőtt az elmúlt tíz év alatt.

A zsidók megváltozott önképéről Ukrajnában részletes elemzést közöl Zysel's. A zsidók identitása változóban van. Régen mindenki

„szovjetzsidó” volt és a „szovjetzsidó” identitása nem függött össze nyelvvel, vallással, hagyományokkal vagy történelemmel. Kizárólag az állami antiszemitizmuson és az Izrael iránt érzett szimpátián alapult. Zysel's számára azonban már évtizedek óta világos volt, hogy egy független Ukrajnát kíván, ahol ukrán az egyetlen állami nyelv – mást nem is tud elképzelni, annak ellenére, hogy saját maga az orosz nyelvvel nőtt fel. Mi okozta a változást? Az impérium szétesett, és a zsidók is ukránokká váltak és Ukrajnával együtt fejlődtek. A „zsidók Ukrajnából” orosz ajkúak, lehet, hogy beszélnek ukránul, de főleg oroszul kommunikálnak. Az „ukrán zsidók” főleg ukránul beszélnek, illetve igyekeznek ukránul beszélni. Fontos számukra, hogyan alakul az ukrán történelem függetlenül attól, hogy milyen jelentősége van ennek a zsidóság szempontjából. Az ország jövője is fontos számukra. Ez ugyanakkor ahhoz is vezet, hogy az „ukrán zsidók” lassan oroszellenessé válnak, mivel Oroszország célja, hogy az új identitást és függetlenséget tönkre tegye.

A beszélgetés keretében részletes elemzés következik az antiszemitizmus múltbéli (szovjet) és jelenlegi formáiról, illetve ennek megváltozásáról. A szovjet időkben az állami antiszemitizmus tartotta össze a zsidókat, ugyanakkor ki is rekesztette őket. Emellett összetartó szerepet játszott az Izrael iránt érzett barátság és szimpátia és az Izraellel kapcsolatos információk közvetítése. Manapság sokkal kisebb szerepet játszik az antiszemitizmus és számos keleteurópai államban hasonlóan gyenge, mint Ukrajnában. Ebből a szempontból pozitívan különbözteti meg magát Kelet-Európa Nyugat-Európától. Nyugateurópában annak ellenére, hogy az állam nem támogatja, hanem harcol az antiszemitizmus ellen, az antiszemita beállítottság elterjedtebb a népesség körében, mint Keleteurópában. Ez egyrészt az iszlám diaszpóra radikális szárnyára vezethető vissza, amit „új antiszemitizmusnak” lehet titulálni, másrészt a baloldali értelmiségi szint antiszemitizmusára, akik Izraelt vádolják azzal, hogy a palesztinok emberi jogait sérti. Főleg a diákok körében elterjedt az Izraellel ellenes beállítottság, amely tulajdonképpen a régi antiszemitizmus fátylazott formája. Ukrajnában nem létezik ez a fajta „hipertróf emberi jogok fogalma”, és ebből fakadóan az ilyen formájú antiszemitizmus sem, illetve a muszlim diaszpóra száma is elenyésző és nagyon jól integrált az ukrán társadalomba.

A történelem során előbb Nyugateurópában, utána Keleteurópában volt nagyon elterjedve az antiszemitizmus a lakosság körében, azonban Ukrajnában Oroszországgal ellentétben nem alakult ki nagyon erős formája, mivel az ukránok mindig együtt éltek a zsidókkal, miközben Oroszországban területileg is el voltak különítve egymástól. Azonban, amennyiben Ukrajna Európa fele halad, lehetséges, hogy a jövőben szembe kell nézzen az antiszemitizmus jelenleg Nyugateurópára jellemző formáival.

A cikk végén a beszélgetés kitér röviden az idegengyűlöletre is. Ukrajnában létezik egy Akadémia (*Interregional Academy for Personnel Management, Interregionális Személyzetmenedzsment Akadémia*), amely egy ideig antiszemita és idegengyűlölő publikációkat adott ki, azonban ezek száma időközben erősen csökkent. Az ukránok nem nagyon fogékonyak a szélső jobb radikalizmusra, antiszemitizmusra és idegengyűlöletre. Egy nacionalista párt szavazóit vizsgálva a kutatók arra a következtetésre jutottak, hogy a szavazók csupán egy harmada támogatta a párt programját, és a fennmaradó kétharmad csak azért szavazott a pártra, mert szerintük a kormánypárttal és az ellenzékkel szemben kizárólag ez a párt tartotta fontosnak az ukrán nyelvet és kultúrát. Ukrajnában sok kisebbség van, amelyeknek sokkal nehezebb kapcsolatuk van a többségi társadalommal, mint a zsidóknak. Vannak zsidó származású parlamenti képviselők és a tény, hogy sok zsidó volt jelen a Majdanon és néhány a háborúban is harcolt, hatékonyan hat a sztereotípiák ellen.

Hamburg Judit

KISEBBSÉGEK KULTÚRÁJA

Mikecs László emlékezete

Halász Péter: „Holt magyarok istápolója” Száz esztendeje született Mikecs László. = Erdélyi Múzeum. 2017. 79. évf. 2. sz. 127-139 p.

Mikecs Lászlót, – akit éppúgy 27 esztendőskorában pusztítottak el, mint Petőfi Sándort, – úgy ismeri az utókor, hogy történész, irodalmár, művészettörténész, néprajzkutató és nyelvész is volt. Kósa László találó meghatározása szerint „a legnemesebb értelemben vett magyarságtudományt művelte” (M.L. emlékezete. *Ethnographia* 1969.LXXX.239.) A tudományos élet pedig elsősorban a Kárpátokon túli magyarság, különösen a moldvai csángók egyik legavatottabb kutatójaként tartja számon.

Mikecs László Bihardiószegen (Bihar vármegye, Székelyhídi járás) született 1917-ben, ahol hatéves koráig nevelkedett. Ősei évszázadok óta éltek ezen a tájon, és a parasztcsaládok sorából édesapja lépett elsőként tanítói pályára. Elemi és középiskoláit azonban már szülei mellett Cegléden és Aszódon végezte, majd Budapesten a Pázmány Péter Tudományegyetemre iratkozott be, magyar–német szakra. Fél év múlva az Eötvös Kollégiumba is felvették. Tudományos tevékenységének kialakításában nagynevű tanárok segítettek. Mályusz Elemértől hallgatott történelmet, Pais Dezsőtől és Zsirai Miklóstól nyelvészetet, Horváth Jánostól filológiát, Németh Gyulától turkológiát, folklórt Solymossy Sándortól, irodalomtörténetet Keresztury Dezsőtől, de látogatta Gyórfy István és Kodály Zoltán óráit is. Olaszul, franciául, bolgárul és románul tanult. Az Eötvös Kollégiumban az önképzéshez tartoztak a külföldi tanulmányutak is. Így járt Mikecs László részben önköltségen, részben ösztöndíjjal Ausztriában, Németországban, Romániában, ahol Moldvában megismerkedett a regáli román és magyar viszonyokkal.

1939-ben, második alkalommal utazott Romániába, ahol a Kárpátokon túli Ó-Romániával ismerkedett. Mint írja: „Erdély magyarsága